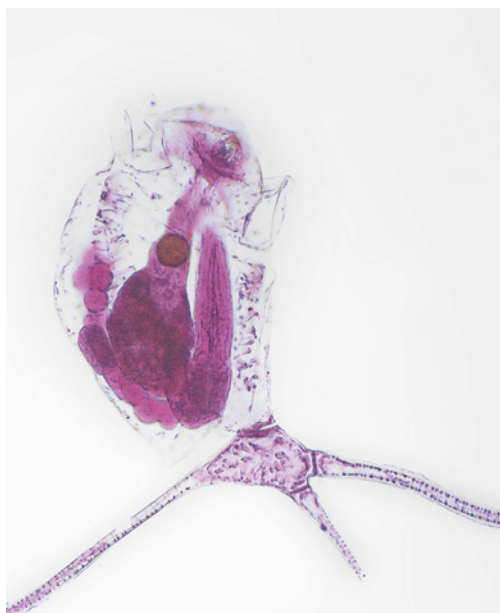

HYPOPHORELLA EXPANSA, EEN IN KOKERS VAN SCHELPKOKERWORMEN

LEVEND MOSDIERTJE, NIEUW VOOR NEDERLAND (BRYOZOA)

Marco Faasse

Mosdiertjes komen zowel in zoet water als in zee voor. Het zijn onopvallende organismen die vastgehecht zitten aan substraat. Ze worden relatief weinig onderzocht en het is dus niet verwonderlijk dat er nog regelmatig nieuwe soorten in ons land worden aangetroffen. In dit artikel wordt *Hypophorella expansa* voor het eerst voor Nederland gemeld. Dit mosdiertje is bijzonder omdat het leeft in kokers van schelpkokerwormen. Hiermee komt het aantal uit publicaties bekende mosdiertjes uit Nederland op 66.

Figuur 1. *Hypophorella expansa*, zoïde losgemaakt van *Lanice*-koker, gekleurd met Bengaals rose. Mond-opening bovenaan in het midden; samengevouwen tentakelkrans rechts in het inwendige.
Figure 1. *Hypophorella expansa*, zooid detached from *Lanice*-tube, stained with rose Bengal. Oral opening at the top in the middle; closed tentacle crown at the right within the zooid.

INLEIDING

Mosdiertjes komen vooral voor op harde substraten. Veel mosdiersoorten hebben zich daarom pas relatief recent in ons land gevestigd, op de harde materialen die gebruikt werden voor de kustverdediging. Soorten van schelpen en van zachte substraten komen hier al langer voor. Ook in deze groep worden nog steeds voor Nederland nieuwe soorten ontdekt. In dit artikel wordt *Hypophorella expansa* Ehlers, 1876 voor het eerst voor Nederland gemeld.

DE VONDST

Op 13 oktober 2017 verzamelde ik een monster schelpkokerwormen *Lanice conchilega* (Pallas, 1766) juist onder de laagwaterlijn bij de Westbout, in het noordwesten van de Oosterschelde (51°40'15.48" N 3°44'9.14" O) (fig. 2, 3). De schelpkokerwormen werden geconserveerd in formol en gekleurd met Bengaals rose. Aan de binnenzijde van een aantal kokers werden kleine rose gekleurde organismen waargenomen (fig. 1). Ze werden in ethanol 70 % bewaard voor determinatie onder een microscoop. De organismen aan de binnenzijde van de kokers bleken mosdiertjes van de soort *H. expansa* te zijn.

Figuur 2. Waarneming van *Hypophorella expansa* in Nederland.

Figure 2. Record of *Hypophorella expansa* in the Netherlands.

HYPOPHORELLA EXPANSA

De volgende informatie is afkomstig uit de literatuur. Dit mosdiertje is vooral bekend van de binnenzijde van kokers van de perkamentkokerworm *Chaetopterus variopedatus* (Renier, 1804), die in de Nederlandse kustzone niet voorkomt. In de kokers van de schelpkokerworm *Lanice conchilega* en goudkammetjes Pectinariidae zou het mosdiertje minder vaak voorkomen (Hayward 1985). De individuen zijn verbonden met dunne kruipstengels en zitten tussen de binnenste laagjes van de kokers. De tentakelkrans steekt door een gaatje in het binnenste van de koker. De raspvormige bovenlip van het mosdiertje zorgt dat de opening in de koker niet dichtgemaakt wordt door de worm, maar nieuwe kokerlaagjes telkens opengemaakt en -gehouden worden (Hayward 1985). Volgens Prenant & Bobin (1956) leeft het mosdiertje in het deel van de koker dat onder de bodem zit. Eggleston (1965) schrijft dat *H. expansa* in de nieuwere delen van de koker leeft.

Deze soort is bekend van de Middellandse Zee tot het westen van Noorwegen (Hayward 1985), maar tot nu toe niet van Nederland (Faasse et al. 2013). De soort is wel bekend van het Belgische deel van de Noordzee, in kokers van de perkamentkokerworm op de Hinderbanken (De Blauwe 2009).

DISCUSSIE

Het aantal uit Nederland bekende mosdiertjes stijgt snel, vooral door meer onderzoek op de Noordzee. *Hypophorella expansa* is weer een nieuwe Nederlandse mosdiersoort die op zachte bodems voorkomt, dus in een habitat dat niet door de mens gecreëerd is.

Banken van schelpkokerwormen herbergen een levensgemeenschap die afwijkt van het omringende kale zand. Er leven onder andere diverse soorten wormen en kleine tweekleppige schelpdieren. De focus van monitoring van mariene bodemdieren in Nederland ligt niet op organismengroepen die vooral op hard substraat voorkomen (zoals Bryozoa en Hydrozoa), maar ook voor deze groep zijn schelpkokerwormbanken van groot belang.

LITERATUUR

- Blauwe, H. De 2009. Mosdiertjes van de Zuidelijke Bocht van de Noordzee. Determinatiewerk voor België en Nederland. – VLIZ, Oostende.
- Eggleston, D. 1965. The Loxosomatidae of the Isle of Man. – Proceedings of the zoological Society of London 145: 529-547.
- Faasse, M.A., G.W.N.M. van Moorsel & D. Tempelman 2013. Moss animals of the Dutch part of the North Sea and coastal waters of the Netherlands (Bryozoa). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 41: 1-14.
- Hayward, P.J. 1985. Ctenostome bryozoans. – Brill/Backhuys, Leiden. [Synopsis of the British Fauna 38]
- Prenant, M. & G. Bobin 1956. Bryozoaires. 1. Entoproctes, Phylactolèmes, Ctenostomes. – Lechevalier, Paris. [Faune de France 60]

Figuur 3. Bank van schelpkokerwormen *Lanice conchilega* bij de Westbout, 13 oktober 2017.

Figure 3. Reef of sand mason worms *Lanice conchilega* at the Westbout, October 13, 2017.

SUMMARY

Hypophorella expansa, a bryozoan living in tubes of sand mason worms, new to the Netherlands (Bryozoa)

The bryozoan *Hypophorella expansa* is recorded from the Dutch part of the North Sea in 2017. Colonies were collected in tubes of the sand mason worm *Lanice conchilega* at the location Westbout in the Oosterschelde inlet.

M.A. Faasse
ecoAST Marine Research
Naturalis Biodiversity Center
marco.faasse@ecoast.nl

